

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЛІСОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Савчук Олена Олександрівна,
*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
науковий співробітник НДІ ПЗІР НАПрН України*

The article considers the main problems of the development of the innovation infrastructure of the timber industry complex of Ukraine. The importance of ensuring the ecological-oriented and rational use of forest resources and attracting investments has been substantiated. The importance of improving the competitiveness of products of the timber industry complex and the development of a mechanism for the implementation of standards that regulate the development of multifunctional forest management, close to the nature of forestry and reduced pressure on the environment.

Keywords: forest, timber industry complex, forestry, forest relations.

В статье рассмотрены основные проблемы развития инновационной инфраструктуры лесопромышленного комплекса Украины. Обоснована важность обеспечения эколого ориентированного и рационального использования лесных ресурсов и привлечения инвестиций. Важность повышения конкурентоспособности продукции лесопромышленного комплекса и разработка механизма реализации норм, которые урегулируют развитие многофункционального ведения лесного хозяйства, приближенного к природе лесничества и уменьшение давления на окружающую среду.

Ключевые слова: лес, лесопромышленный комплекс, лесное хозяйство, лесные отношения.

Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII основними причинами виникнення проблем у лісовій сфері визначає недосконалість системи управління та розвитку лісового господарства, відсутність правових та економіч-

них механізмів, стимулювання запровадження природозберігаючих технологій, недосконалість податкової бази, а також нечіткість визначення правового статусу щодо управління землями під полежахисними лісовими смугами.

Координація робіт з охорони та відтворення лісів здійснюється центральними (у лісах державної власності) та місцевими органами виконавчої влади (у лісах комунальної власності). Близько 0,8 мільйона гектарів лісових земель державної власності (у тому числі полежахисні лісові смуги) не надані в користування і віднесені до земель запасу. Нечітке визначення правового статусу щодо управління землями під полежахисними лісовими смугами призводить до істотного погіршення стану насаджень та їх загибелі [1].

Лісистість становить 15,9 відсотка території України. Ліси на території держави розміщені нерівномірно, від 3,7 відсотка у Запорізькій до 51,4 відсотка у Закарпатській областях. Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості 20 відсотків, для досягнення якого необхідно створити більше двох мільйонів гектарів нових лісів. Водночас створення нових лісів не повинне здійснюватися шляхом заліснення унікальних степових ділянок [1].

Ліси України займають площу 9573,9 тис. га. Найбільш лісистими регіонами України є Закарпатська (656,7 тис. га), Івано-Франківська (571,0 тис. га; 41,0 %), Рівненська (729,3 тис. га; 36,4 %) та Житомирська (1001,6 тис. га; 33,6 %) адміністративні області, тоді як найнижчі показники мають Херсонська (116,3 тис. га; 4,1 %), Миколаївська (98,2 тис. га; 4,0 %) та Запорізька (101,0 тис. га; 3,7 %) області. За показником лісистості Україна поступається більшості європейських країн, зокрема Фінляндії (64,7 %), Швеції (60,3 %), Італії (32,7 %), Німеччині (30,1 %), Польщі (28,6 %), Франції (27,6 %) та ін. [2].

Лісовий комплекс – це економічно доцільна система підприємств, діяльність яких зумовлена використанням лісових ресурсів, що розвиваються внаслідок (на основі) досягнення конкурентних переваг і географічної концентрації на умовах державно-приватного партнерства. Залежно від природних, соціально-економічних, історичних умов, матеріально-технічної бази, кінцевої продукції (послу-

ги), конкурентоспроможної на світовому ринку та циклу, що лежить в її основі, виділено структуру лісових підкомплексів (така класифікація відповідає поділу лісів на категорії захисності): лісопромисловий, лісопродовольчий, лісорекреаційний, лісополезахисний, лісоекологічний [3].

Лісопромисловий комплекс є виробничо-економічним комплексом, поєднання якого створюється тим, що різні його субгалузі та виробництва мають справу з однією основною сировиною – деревиною – і часто виробляють хоч і різну, проте взаємозамінну продукцію. Він є унікальний тим, що його виробничо-економічна система обумовлена функціонуванням технологічного ланцюга: лісовирощування – лісозаготівля – переробка – випуск кінцевої продукції, центральним елементом якого є сировина деревного походження. [4, с. 243].

У науковій літературі існує точка зору про те, що лісопромисловий комплекс можна цілком об'єктивно інтерпретувати не просто як економічну (виробничу) систему але перш за все як еколого-економічну систему, яка на певній конкретній території під дією притаманних лише їй специфічних факторів та умов досягає того чи іншого рівня розвитку і має певний потенціал [5].

Стратегічним завданням лісогосподарського виробництва України є максимально можливе забезпечення лісоспоживачів власними лісосировинними ресурсами та поліпшення екологічної ситуації. Ця проблема вирішуватиметься на основі врахування таких складових лісових відносин, як фінансово-економічні, правові, організаційні, управлінські засади у сфері охорони, використання і відтворення лісових ресурсів. Гармонізація цих складових забезпечить у майбутньому збалансований розвиток лісового комплексу України [3].

У функціонуванні лісопромислового комплексу важливе значення має нормативно-правова база. Вона має свої особливості, що пов'язані в першу чергу із природною обумовленістю діяльності, тобто залежить від природних об'єктів і процесів їх функціонування та розвитку. Ринкові умови господарювання разом із розширенням самостійності підприємств лісового комплексу актуалізували роль формування і практичного застосування цілісного механізму еконо-

міко-правової відповідальності. Винятково важливим у цьому плані є досягнення оптимального поєднання ринкових механізмів та заходів державного регулювання процесами міжгалузевих виробництв та раціонального використання лісових ресурсів і ефективного їх відтворення. [4, с. 245].

В Україні лісопромисловий комплекс формується в умовах лісодефіциту. Недостатній рівень лісистості території України, низька продуктивність лісів, корупція в лісовій галузі спричиняють складнощі у забезпеченні лісопромислового комплексу власною сировиною і призводять до зростання залежності його від імпорту. Для вирішення даної проблеми слід переходити на комплексне використання лісових ресурсів та вести пошук заміників лісової сировини. Лісопромисловий комплекс потребує реконструкції і переозброєння діючих підприємств, впровадження інноваційних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій на основі світових досягнень науки і техніки. Поглиблення комплексної переробки деревини, збільшення в обсягах виробництва напівфабрикатів і виробів з деревини (меблів, столярнобудівельних виробів, паперу, картону, паперових виробів та друкованої продукції тощо) неможливе без інвестицій та державної підтримки. Стратегічними напрямками розвитку лісопромислового комплексу України є: забезпечення екологічно орієнтованого та комплексного використання лісових ресурсів; забезпечення в повній мірі сировиною вітчизняних товаровиробників; перехід до комплексної переробки деревини; проведення модернізації підприємств; впровадження інноваційних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій; збільшення інвестицій; підвищення конкурентоспроможності продукції лісопромислового комплексу; подолання корупції в лісовому господарстві [5].

Однак, відсутність системи фінансування лісогосподарської діяльності, особливо у східних і південних регіонах України, призвела до припинення робіт із створення захисних лісових насаджень на малопродуктивних і деградованих землях та невиконання попереджувальних протипожежних заходів у лісах, що підвищило ризик виникнення лісових пожеж, осередків шкідників і хвороб лісу, всихання лісів і погіршення екологічної ситуації [1].

Складовими загальноекономічних та спеціальних принципів забезпечення, комплексного використання лісоресурсного потенціалу в умовах ринкових відносин є: 1) принцип збалансованості, який передбачає рівномірне та взаємоузгоджене використання компонентів лісоресурсного потенціалу в усіх видах діяльності у лісовому комплексі: лісовому та мисливському господарстві, лісовій, деревообробній та целюльозно-паперовій промисловості, а також у рекреаційній сфері; 2) принцип невиснажливості – полягає у збереженні біологічної різноманітності, підвищення продуктивності і здатності до відновлення складових лісоресурсного потенціалу, з метою виконання екологічних, економічних та соціальних функцій лісу на локальному, регіональному, національному та загальносвітовому рівнях; 3) принцип раціональності – продуманості, обґрунтованості, розсудливості, перехід до інтенсивного використання лісоресурсного потенціалу (за рахунок безвідходного використання наявних ресурсів); 4) принцип багатофункціональності, що передбачає інтенсивне залучення максимальної кількості компонентів лісоресурсного потенціалу в господарський оборот з метою найбільш повного розкриття та використання їх функціонального призначення. [7, с. 38].

Важливого значення в процесі розробки програми реалізації проекту ведення лісового господарства у Закарпатті «FORZA» набуло впровадження сталого, багатофункціонального лісового господарства з особливою увагою до управління навколишнім середовищем, запобігання природних лих та поліпшення життєвого рівня місцевого населення. Досягнення поставленої мети супроводжувалося наступними цілями проекту: – багатофункціональне ведення лісового господарства: подальший розвиток і посилення багатофункціонального ведення лісового господарства з використанням таких засобів, як наближене до природи лісівництво та лісозаготівля зменшеного тиску, з метою підтримання функцій лісу і збільшення виробництва лісових товарів і послуг; – економіка лісового господарства та ринкова орієнтація: підсилити життєздатність економічних заходів, що базуються на лісі, шляхом запровадження ринково-орієнтованих підходів та належних економічних методик у веденні лісового господарства та захисті ландшафту; – компонент поліпшення добробуту

населення: поліпшення добробуту місцевого населення через кращий доступ до лісових ресурсів, співпрацю між ліською службою і місцевими громадами – шляхом залучення приватного сектору; – ліськова політика, застосування закону та отриманий досвід: на основі досвіду, отриманому в процесі виконання заходів проекту, сприяти та підтримувати розвиток ліської політики і застосування закону шляхом надання відповідних результатів і обґрунтувань тим, хто формує політику на всіх рівнях [8, с. 107].

У Концепції реформування та розвитку ліського господарства України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 08-р з метою забезпечення сталого розвитку ліського господарства та підвищення ролі ліського сектору в державі, визначені такі основні завдання: розроблення критеріїв (показників) ефективного управління лісами; збільшення лісистості території до науково обґрунтованого рівня; нарощування ресурсного та екологічного потенціалу лісів; забезпечення біологічного різноманіття ліських екосистем; підвищення стійкості ліських екосистем до впливу негативних факторів навколишнього середовища, зростаючого техногенного навантаження, змін клімату; ефективно використання ліських ресурсів в умовах ринкових відносин; – удосконалення фінансово-економічного механізму; забезпечення самоокупності та прибутковості ведення ліського господарства в лісобезпечених регіонах; сприяння розв'язанню соціально-економічних проблем територіальних громад; посилення правового захисту працівників ліської охорони [9].

Отже, до основних проблем розвитку лісопромислового комплексу можна віднести:

- 1) відсутність механізму врегулювання забезпечення сталого розвитку ліського господарства;
- 2) недостатній рівень лісистості території України;
- 3) низька продуктивність лісів;
- 4) відсутність інвестиційної складової як з боку держави, так і залучення альтернативного фінансування тощо.

Задля подолання вищезгаданих проблем необхідне забезпечення еколого орієнтованого та раціонального використання ліських ресурсів, залучення інвестицій [10], підвищення конкурентоспроможності

продукції лісопромислового комплексу та найголовніше – розробка механізму (процедури) [11, 12] реалізації норм, що врегулюють на законодавчому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 р. Закон України № 2697-VIII. *Голос України*. 30.03.2019. № 62.
2. Легеца Ю. О. Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері використання природних ресурсів. Дис. доктора юрид. наук. Запоріжжя, 2018. 512 с.
3. Дребот О. Сутність лісового комплексу: теоретичні та методологічні аспекти. *Економіст*. № 10. 2011. С. 14-16.
4. Попадинець М. Н. Лісопромисловий комплекс як складова внутрішнього ринку України. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 4. С. 242–246.
5. Івануса А. В. Оптимізація виробничих зв'язків підприємств територіального лісопромислового комплексу за критеріями еколого-економічної ефективності: дис... канд. екон. наук. Львів, 2003. 224 с.
6. Ярошенко І. В. Стан та тенденції розвитку лісопромислового комплексу України. URL: [Downloads/3174-9251-1-SM.pdf](https://www.researchgate.net/publication/3174-9251-1-SM.pdf)
7. Хвесик М. А. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституціонально-інвестиційне забезпечення. Монографія. Київ: ТОВ «ДКС», 2011. 498 с.
8. Лендел М. А., Жулканич В. О. Особливості сталого управління розвитком лісопромислового комплексу закарпатської області. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Серія Економіка. Вип. 1(9). С. 105-110.
9. Концепція реформування та розвитку лісового господарства України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 р. № 208-р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 16. С. 224.
10. Савчук О. О. Правове регулювання інвестування лісогосподарської діяльності. *Від правової охорони Української РСР до екологічного права України*: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції 26 травня 2017 р., м. Київ / Укладачі: В. В. Носік [та ін.]; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Чернівці, 2017. С. 306–310.
11. Савчук О. О. Процедурні правовідносини у лісовому законодавстві України: монографія. Харків, Видавництво «Фінарт», 2016. 242 с.;
12. Савчук О. О. Процедурні правовідносини у лісовому законодавстві України. Дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 198 с.